

4. Юрій Земський. Польська, російська та українська еліти в змаганнях за Правобережну Україну у середині XIX ст./ Земський Ю. — Хмельницький: Поліграфіст-2, 2011. с. 350.

СЕРВАЧАК О. В.

ОСОБИСТІСНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГІВ ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ

Сучасна криза цінностей, дефіцит духовності зумовлює активний пошук шляхів гуманізації життя, осмислення сьогодення та майбутнього. Суспільство все більше зосереджує увагу на розвиваючому та виховному потенціалі освіти, яка є своєрідною імунною системою, що протистоїть асоціальним явищам, деградації моралі і культури. Розуміння гуманістичних цінностей освіти лаконічно можна передати так: головною педагогічною цінністю є зростаюча особистість та педагог, здатний до її виховання, соціального захисту, збереження індивідуальності. [3]

Отже, педагог є провідною фігурою навчального процесу: він і найважливіша умова, і суттєвий фактор, що впливає на інші численні умови розвитку, навчання та виховання дитини. Саме вчитель закладає фундамент в розбудову розвиваючого та безпечного освітнього середовища, яке, як писав А. Маслоу - «...є одним із первинних факторів самоактуалізації та здоров'я особистості».

Діяльність педагога пов'язана з насиченим спілкуванням, потребує самовіддачі, емоційних та фізичних витрат, часу та сил. Серед педагогічних завдань більшість нестандартні й багатофункціональні, на вирішення яких недостатньо часу для обмірковування та розрахунку найбільш вдалого рішення. Відповісти такому високому рівню вимог нелегко. Вчитель може потрапити в ситуацію хронічної фрустрації, емоційного дискомфорту, наслідком якого стає емоційне вигорання і виникнення професійних деструкцій.

В такому стані педагог сам стає, по суті, фактором ризику для розвитку юної особистості та її здоров'я: провокує конфлікти, на фоні зниження психічного тону втрачає інтерес до педагогічної діяльності, котра перетворюється в небажану, рутинну трудову повинність. В аудиторіях, де працюють такі вчителі, створюється психологічно дискомфортне середовище, знижується якість освітнього процесу в усіх його компонентах (рівень навченості, вихованості, соціально-психологічної компетентності, стану здоров'я тощо). Також діти, підлітки, юнаки одержують неморальний, нездоровий урок байдужого

ставлення до себе і до результатів своєї діяльності, "промотування" власного життя.

Результати дослідження окремих компонентів психічного здоров'я педагогів загальноосвітніх закладів м. Покровська за результатами діагностики за методикою САН на протязі трьох місяців навчального року – вересень – листопад свідчать про загальну тенденцію зниження самопочуття, активності та настрою вчителів. Опитування за експрес-методикою К.Хека та Х.Хеса, дозволяє говорити про наявність невротичних розладів у 42% педагогів, при чому чітко простежується закономірність між кількістю відпрацьованих років на ниві педагогіки та наявністю невротичного розладу – серед тих, хто відпрацював понад 20 років – у 73% діагностується невротичний розлад. Причини цієї ситуації не лише в професійній діяльності – це може бути й вікова криза, інтимні, соціальні, матеріальні обставини життя, психофізіологічні особливості кожної людини. Але, навіть далеке від всеоб'ємлюючого, наше дослідження демонструє негативні тенденції в стані психічного здоров'я та самовідчуття педагогів в рамках своєї професійної діяльності. Дослідження індивідуального стилю реагування в стресових ситуаціях за методикою Е. Хайма серед педагогів виявила значне розходження між когнітивними копінг-стратегіями та поведінковими: на рівні знань вчителі обирають продуктивні -20% та відносно продуктивні 78% стратегії, але на рівні поведінки ситуація інша – 67% обирають непродуктивні, 22% відносно продуктивні, і лише 11% продуктивні стратегії (рис.1).

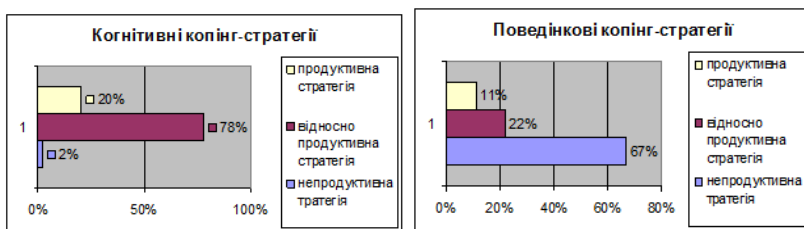

Рис.1. Результати дослідження індивідуального стилю реагування в стресових ситуаціях за методикою Е. Хайма

Подолання цієї проблеми потребує від вчителя, в першу чергу, гуманістичного ставлення до себе: пізнання своєї індивідуальності, визначення мети і стилю діяльності, визнання своєї особистісної цінності. [5] У сучасних дослідників (Л. М. Мітіна, Ю. П. Поваренков, В. А. Пономаренко. та ін.) вже не викликає сумнівів, що професійний і особистісний розвиток мають складні діалектичні взаємозв'язки.

Процес підготовки педагогів у вищій школі, здебільшого спрямований на розвиток когнітивної сфери майбутніх фахівців. А базу становлення людини як особистості і професіонала складає саморозвиток – процес збагачення діяльнісних способів та особистісних якостей у різних видах діяльності, перетворення власного досвіду, вміння регулювати та трансформувати свій стан. [1]

Враховуючи актуальність організації психологічної підтримки вчителя, створення умов для гармонізації його внутрішнього світу, розширення професійної самосвідомості важливо створити для педагога особистісно розвиваюче середовище. Отримані результати свідчать про те, що розповсюджені в навчальних закладах форми розвитку професійної майстерності педагогів – семінари, педради, засідання предметних кафедр не допомагають інтегрувати знання у власний досвід. Зважаючи на те, що тренінг – ефективна форма не лише оволодіння знаннями, а можливість розширення та трансформації досвіду, пізнання себе та інших. Отже, можна стверджувати, що тренінгове середовище створює оптимальні умови для саморозвитку, самовиховання, удосконалення професійно значущих якостей та зміцнення психічного здоров'я. Психологічні тренінги «Педагогічні компетентності та стереотипи: самоаналіз, самопроєктування», «Конструктивний конфлікт», «Мистецтво бути успішним педагогом», «Конструктивний педагогічний діалог» можуть сприяти розвитку педагога як суб'єкта самопізнання – оволодіння прийомами та методами самоаналізу, корекції самосприйняття, включення механізмів самокорекції особистості, аналіз та оцінка професійно-педагогічної компетентності та подальший її розвиток.

Заняття будуються за такою схемою: етап мотивації, самоаналіз, діяльнісний етап – різноманітні вправи підпорядковані цілям зустрічі, та рефлексивний етап. Кожен з цих етапів, підпорядковуючись загальній меті, вирішує конкретні завдання: етап мотивації, входження в тему допомагає зняти емоційні й когнітивні бар'єри для подальшого спілкування, створення атмосфери психологічної безпеки під час роботи в групі, зниження тривожності учасників, та налаштуватися на тему зустрічі. Етап самоаналізу - це комплекс вправ, які дають змогу змоделювати реальні ситуації та спроектувати власні реакції, моделі поведінки в певних обставинах. Не завжди зустріч з самим собою є приємною. Багато хто з учасників занять робить спробу заховатися за звичні маски та ролі. Але подальша робота в групі допомагає поступовому усвідомленню своїх стереотипів, бар'єрів особистісного та професійного розвитку. Майже кожне заняття включає в себе тестування учасників за темою заняття. Експрес-тести слугують меті пізнання себе, а також вивчення рівня засвоєння отриманих знань, умінь, навичок на зустрічах. Це методики: «Портрет

толерантної особистості», «Діагностика типу орієнтованості педагога на навчально-дисциплінарну або особистісно орієнтовану модель взаємодії з дітьми», «Здатність до емпатії» та інші. [1]

В діяльнісному етапі важливо приділити увагу обґрунтування учасникам доцільності та смислу обраних завдань та гармонічно поєднати теоретичні викладки з психології, соціології, філософії та практичне опанування навичками та вміннями, в ході виконання різноманітних вправ: аналіз конкретних ситуацій, розв'язання професійних задач, рольова гра, групова дискусія, психомалюнок тощо. На цьому етапі педагогам також пропонувалися різноманітні релаксаційні вправи, дихальна гімнастика, техніки візуалізації, використовувалась музикотерапія. Таке практичне озброєння педагогів вміннями та навичками саморегуляції емоційних станів продовжувалось на кожній зустрічі.

Рефлексивний етап - заключний акорд заняття. Важливо, щоб виходячи з аудиторії, кожен з учасників продовжив свою внутрішню роботу. Притчі, східні історії, казки надавали можливість переосмислити певні життєві принципи, усвідомити власні моделі поведінки. На цьому етапі ми почули такі думки педагогів: «Я готова працювати над собою», «Мені цікаво дізнатися більше про себе», «Я знаю, що хочу змінити в собі», «Я відчула «смак» саморозвитку».

Ефективними формами роботи щодо формування професійних компетентностей педагогів також є: організація групових тематичних консультацій, індивідуальна діагностика та консультування за запитом вчителів, допомога в моделюванні індивідуального стилю педагогічної діяльності, сумісні рольові ігри педагогів із старшокласниками.

Отже, в умовах гуманістичної орієнтації на особистість учня важливо приділити увагу саме вчителю - сприяти мотивації педагога на професійне та особистісне зростання, допомогти в оволодінні технікою самопроектування, самомоніторингу особистості, психогігієнічними навичками та націлити на підвищення рівня педагогічної толерантності. Найбільш ефективною формою для вирішення цих завдань є психологічний тренінг – багатофункціональний метод психологічних змін людини, групи, засіб удосконалення якостей необхідних для професійної діяльності, особистісного зростання та попередження емоційного вигорання та професійних деструкцій.

Список літератури

1. Антонова Н.О. Ціннісні орієнтації студентів з різним типом готовності до професійної діяльності психолога.//Практична психологія та соціальна робота. – 2011 - №2.
2. Митина Л.М. Учитель как личность и профессионал. – М.:Дело,1994.
3. Савченко О.Я. Цілі і цінності шкільної освіти. Збірка матеріалів II Міжнародного Гуманітарного Форуму «Відродження, оновлення і розвиток людини» в «Артеку» - Ялта,2007

4. Самоукина Н.В. Игры, в которые играют: психологический практикум – Дубна. Феникс, 2000. Наумчик Н.В. К проблеме психической саморегуляции личности // Практическая психология и социальная работа - 2005-№1.
5. Філіпова І.Ю. Вчити вчителя. Психолого-педагогічне навчання як спосіб корекції Я-образу вчителя // Практическая психология и социальная работа - 2005-№4.
6. Щербакова Т.Н. Профессиональный рост учителя: формирование механизмов субъективного контроля: Научно-методическое пособие. – Ростов н/Дону: Изд-во облИУУ, 1994.

СЕРВАЧАК О. В., ЯЦЕНКО А. І.

СПРИЙНЯТТЯ РЕЛІГІЇ СТУДЕНТСЬКОЮ ГРОМАДОЮ ДОННТУ

«Релігія — взагалі остання й найвища сфера людської свідомості, вона є та галузь, що в неї людина вступає, як у сферу абсолютної істини»

Г. Гегель

Релігія представляє собою одну із фундаментальних понять для людства. Термін «religio» походить від латинського слова “religare”, що означає зв’язувати [1]. Це зв’язок кожної людини один з одним, зв’язок людини з суспільством та зрештою з Богом. Вже тисячоліттями релігія та релігійні вірування виконують свої головні функції у людському бутті – інтегративну, світоглядну, комунікативну, ідеологічну. Релігія відповідає на базисні питання для людства. В сучасному світі релігія існує поруч з науковим мисленням. Але залишиться статус релігії у суспільстві таким фундаментальним надалі? Чи призведе трансформація світу до відмови від релігії у майбутньому? Чи навпаки вірування зміцнить свої позиції та свій вплив на особистість та соціум? Передумови для відповіді на ці питання можна знайти у мисленні сучасного молодого покоління, насамперед студентства, як представників майбутньої інтелігенції. Сьогодні вони - здобувачі вищої освіти, а завтра – будівники своєї країни, суспільства та світу. Тому є актуальним вивчення відношення молоді до питань релігії, як можливого рішення релігійних питань сучасності.

Дослідження проблем релігійності суспільства здійснювалася такими науковцями як К. Юнг, В. Гараджа, М. Парашевін, Ю. Синеліна, А. Колодний, О. Маланчук, І. Кононов та ін. Вивчали релігійність студентської молоді Н. Гаврілова, Н. Дудар, В. Єленський, О. Яремко, О. Кисельов, Г. Свідерська.

К. Юнг досліджував всезагальні засади релігійності, стверджував про міцний зв’язок між психічним здоров’ям особистості та релігією. В. Гаранджа працював над аспектом соціологічних